

Македонска Берза АД Скопје

*ИЗВЕШТАЈ
ЗА СЛЕДЕЊЕ НА УСОГЛАСЕНОСТА
НА КОТИРАНИТЕ ДРУШТВА СО
КОДЕКСОТ ЗА КОРПОРАТИВНО
УПРАВУВАЊЕ*

2023

Содржина

I. ВОВЕД	5
II. ПРАВНА РАМКА	5
III. ПРЕГЛЕД НА ОФИЦИЈАЛНИОТ ПАЗАР НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА	7
IV. ПРЕГЛЕД НА УСОГЛАСЕНОСТ СО КОДЕКСОТ ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ	10
V. ДЕТАЛНА ОЦЕНА ЗА УСОГЛАСЕНОСТА И ПРАКТИКИ НА УПРАВУВАЊЕ (ПО ТЕМА)	17
Дел 1: Права на акционерите и односи со акционерите	17
Дел 2: Надзорен одбор	18
Дел 3: Управен одбор	23
Дел 4: Судир на интереси	25
Дел 5: Ризик и контрола	25
Дел 6: Засегнати лица, одржливост и прашања од општествен интерес	26
Дел 7: Транспарентност и објавување	27
VI. ЗАКЛУЧОЦИ	28
ПРИЛОГ 1: Листа на котирани друштва коишто имаат обврска да известат за примена на Кодексот за корпоративно управување на Македонска берза за 2022 година	30

НАПОМЕНА:

„Овој Извештај се заснова на одговорите коишто котираните друштва ги дадоа во рамки на прашалниците за примена на Кодексот за корпоративно управување и Македонска Берза не одговара за потполноста, содржината, точноста и вистинитоста на дадените одговори.

За одговорите во прашалниците односно дека истите се точни и вистинити и дека веродостојно ја отсликуваат примената на принципите и најдобрите практики на корпоративното управување од страна на друштвото пропишани со Кодексот за корпоративно управување одговара органот на управување на друштвото, односно одборот на директори во едностепениот систем на управување и управниот одбор во двостепен систем на управување. Во врска со тоа органот на управување на друштвото дава изјава за примена на кодекс за корпоративното управување како составен дел на годишниот извештај од работењето,

ПРЕДГОВОР

Кодексот на корпоративно управување на акционерските друштва котиран на Македонска берза беше усвоен и објавен од страна на Берзата во 2021 година. Изработката на Кодексот за корпоративно управување беше заеднички проект на Македонската берза и Комисијата за хартии од вредност на Република Северна Македонија, реализиран со поддршка на Европската банка за обнова и развој и странските и локалните консултант ангажирани од нејзина страна. Донесувањето на Кодексот беше направено со цел да се поттикнат котираните друштва да ги прифатат најдобрите и најсовремените практики на корпоративно управување и да се обезбедат повеќе информации за управувањето на друштвата коишто ќе им бидат достапни на инвеститорите и останатите засегнати лица. Со донесувањето на новиот Кодекс, Берзата направи уште еден значаен чекор напред во имплементирањето на европските стандарди на македонскиот пазар на хартии од вредност, пресликувајќи ги најдобрите меѓународни практики на корпоративно управување што на котираните друштва треба да им служат како патоказ за градење на добра корпоративна репутација и одржлив долгорочен развој.

Котираните друштва коишто согласно Правилата за котација се должни да известуваат за примената на Кодексот оваа година прв пат известија за тоа преку пополнување на соодветните прашалници. Одговорите на прашалниците ги опишуваат корпоративните практики на секое друштво во текот на 2022 година. Врз основа на одговорите на прашалниците, Берзата ги направи потребните анализи и дојде до главните наоди опишани во овој Извештај. Ова е прво издание на она што имаме намера да стане годишен извештај за усогласеност кој ќе го следи напредокот во исполнувањето на целите на Кодексот.

При изработка на овој Извештај во предвид беше земен фактот дека оваа година е прва во која од друштвата се бара да известат за примената на Кодексот, поради што е земено предвид и тоа дека на друштвата им е потребен определен временски период за да ги направат потребните промени во начинот на нивното управување и да разберат што се очекува од нив во однос на известувањето за Кодексот. Од таа причина, овој Извештај примарно содржи фактички информации за усогласеноста на корпоративното управување на друштвата со Кодексот, наместо да дава став за квалитетот на нивните практики на управување и известување. Пристапот и методологијата коишто се користени за изработка на овој Извештај може да бидат променети во иднина при изработка на следните извештаи и истите да содржат повеќе детали за квалитетот на практиките на управување и известување на друштвата, вклучително и подетални информации за поединечната усогласеност на друштвата со Кодексот на ниво на друштво.

Извештајот содржи информации за нивото на усогласеност со различните делови и различните одредби од Кодексот. Иако нивото на усогласеност со одредбите и деловите од Кодексот варира, што е очекувано ако се имаат предвид новините кои Кодексот ги воведе во управувањето на друштвата, сепак просечната стапка на усогласеност на корпоративното управување на друштвата со Кодексот е 76% и истата е на задоволително ниво.

Ова е добар резултат за првата година по воведувањето на новиот Кодекс и ја покажува позитивната реакција на повеќето друштва кон Кодексот. Ги охрабруваме друштвата да го надградат овој ветувачки почеток и се надеваме дека ќе можеме да пишуваме за понатамошни подобрувања во идните извештаи за усогласеност.

Овој Извештај Берзата го изготви со помош на Европската банка за обнова и развој и странските и локални консултанти ангажирани од нејзина страна. Благодарни сме им за сета нивна поддршка.

Иван Штеријев
Главен извршен директор
Македонска Берза АД Скопје

I. ВОВЕД

Кодексот за корпоративно управување на акционерските друштва котираани на Македонска Берза (во понатамошниот текст „Кодексот“) беше усвоен и објавен од страна на Македонска Берза АД Скопје (во понатамошниот текст: Берзата) во 2021 година. Со Кодексот се поставуваат подетални и повисоки стандарди на корпоративно управување во однос на оние коишто се воспоставени со законските одредби. Целта на Кодексот е да промовира ефикасно и ефективно управување и отчетност на акционерските друштва чии хартии од вредност котираат на Берзата. Со овој Кодекс се замени претходниот Кодекс донесен пред повеќе години, а преку измени на Правилата за котација на Берзата се рedefинираше и се зголеми опфатот на котираани друштва на кои се однесува истиот.

Кодексот се однесува на друштвата чии акции котираат на Официјалниот пазар на Берзата што ги исполнуваат условите пропишани во Правилата за котација. Овие друштва треба на годишно ниво да известуваат за тоа дали ги применуваат најдобрите практики пропишани во Кодексот. Останатите котираани друштва, коишто не ги исполнуваат пропишаните услови може на доброволна основа да известат за примена на Кодексот од нивна страна. Кодексот, по својата природа е акт чија имплементација се базира на принципот „примени или појасни зошто не си применил“, што од своја страна значи дека применувањето на одредбите не мора да биде направено целосно и без исклучок од страна на сите друштва на кои се однесува, меѓутоа, доколку друштвата не применуваат одредена одредба, тогаш тие мора тоа да го обелоденат и да ја образложат причината зошто постапиле на тој начин.

Извештајот за следење на усогласеноста со Кодексот на акционерските друштва котираани на Македонска Берза (во понатамошниот текст „Извештајот,“) е првиот мониторинг извештај изготвен од страна на Берзата, со поддршка од Европската банка за обнова и развој и локалните и странски консултантите ангажирани од нејзина страна. Извештајот дава приказ на податоците за корпоративното управување на котираните друштва за првата година од примената на Кодексот. Анализираниите податоци во овој Извештај се однесуваат на 2022 година и истите ќе бидат појдовна основа за понатамошните споредби на степенот на усогласеност со Кодексот.

Оценувањето на усогласеноста со Кодексот е извршено врз основа на податоците што се доставени од котираните друштва за усогласеноста со седумте делови на Кодексот и тоа:

Дел 1: Права на акционерите и односи со акционерите

Дел 2: Надзорен одбор

Дел 3: Управен одбор

Дел 4: Судир на интереси

Дел 5: Ризик и контрола

Дел 6: Засегнати лица, одржливост и прашања од општествен интерес

Дел 7: Транспарентност и објавување.

II. ПРАВНА РАМКА

Правната рамка на која се заснова корпоративното управување во нашата земја во основа се состои од Законот за трговските друштва и Законот за хартии од вредност, иако постојат и други закони каде што се регулираат одредени аспекти на оваа проблематика, како и закони со кои се регулира работењето на различните видови на друштва (на пример

банки, осигурителни компании и др.). Врз основа на Законот за хартии од вредност, Берзата ги донесува Правилата за котација, а врз основа на истите беше донесен Кодексот. Усвојувањето на Кодексот од 2021 година, беше препознаено од Европската комисија како напредок на Северна Македонија кон усогласување на национално право на друштва со правото на ЕУ.

Во контекст на процесот на усогласување на националното право со правото на ЕУ, во скоро време се очекува да се направат регулаторни измени поврзани со Законот за хартии од вредност и Законот за трговски друштва, коишто ќе имаат дополнително влијание на котираните друштва и нивните обврски поврзани со корпоративното управување.

Во врска со пазарот на капитал, во тек е подготовка на два нови закони, Закон за финансиски инструменти и Закон за просpekt и обврски за транспарентност на издавачите на хартии од вредност¹, во коишто ќе бидат имплементирани најновите директиви на ЕУ од областа на пазарот на капитал и коишто ќе го заменат постојниот Закон за хартии од вредност. Овие закони ќе обезбедат поголема заштита на инвеститорите и ќе ја зголемат сигурноста и довербата во пазарот на капитал воопшто, а секако ќе имаат позитивно влијание и врз корпоративното управување на котираните друштва, особено од аспект на транспарентноста и објавувањето на информации.

Можеби уште позначајно е тоа што се подготвува и нов Закон за трговски друштва², со којшто се врши понатамошно усогласување на националното законодавство со правото на ЕУ, особено во доменот на употребата на дигитални алатки во работењето на трговските друштва, прекуграничните спојувања, преобразби и поделби на трговските друштва, унапредувањето во остварувањето на акционерските права во котираните друштва, правилата за охрабрување на долгорочен ангажман на акционерите, како и усогласување со европската легислатива за сметководство и ревизија.

Новиот предлог-Закон за трговски друштва вклучува новини коишто доколку бидат усвоени, ќе влијаат на целокупното корпоративно управување на акционерските друштва и на котираните друштва и коишто, меѓу другото, се однесуваат на: обврска за котираните друштва да изготвуваат извештај за корпоративно управување наместо досегашната изјава за корпоративно управување; бројот на независни членови на одборот на директори; политиката на наградување, како и обврската за изготвување извештај за наградување; правото на првенство на акционерите; периодот за свикување на собрание на акционери, правата на акционерите поврзани со електронско гласање и други аспекти на остварување на правата на акционерите.³ Доколку се воведат овие новини со донесување на новиот Закон за трговските друштва, Берзата можеби ќе треба да направи ревизија на Кодексот, со цел истиот да биде усогласен со новиот закон.

Доколку се има предвид актуелната правна рамка, може да се констатира дека постои солидна основа за котираните друштва да го инкорпорираат концептот на добро корпоративно управување во нивниот бизнис модел, при што Кодексот има важна улога и

¹Предлозите на овие закони беа објавени на јавна расправа на националната електронска платформа ener.gov.mk, на следните линкови: https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=79982 и https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=78697

²Предлогот на овој закон е објавен на јавна расправа на националната електронска платформа ener.gov.mk, на следниот линк https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=79982

³Овие новини се содржани во Предлог Законот за трговските друштва објавен на националната електронска платформа ener.gov.mk. Оттука, оваа листа не е ниту исцрпна, ниту конечна, туку е индикативна за промените што може да настанат во правното опкружување.

е поттик за понатамошен развој и подобрување на корпоративното управување од страна на друштвата. Доброто корпоративно управување влијае на долгорочните перформанси на друштвото преку поттикнување на долгорочни инвестиции, финансиска стабилност и деловен интегритет. Кодексот е наменет да им помогне на котираните друштва да ги постигнат овие цели.

III. ПРЕГЛЕД НА ОФИЦИЈАЛНИОТ ПАЗАР НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА

На крајот на 2022 година на котација на Официјалниот пазар на Македонска Берза АД Скопје беа котирани акции на 94 друштва, од кои 3 друштва се долгорочно суспендирани, а останатите 91 друштво коишто се и предмет на статистичките анализи на Берзата, се котирани на следните подсегменти:

- Супер котација (1 друштво);
- Берзанска котација (24 друштва) и
- Задолжителна котација (66 друштва).

Заклучно со 31 декември, во 2022 година на Берзата беше остварен промет со акциите на 91 котирано друштво во износ од 4.151.305.343 денари.

Според Правилата за котација на Берзата, само оние друштва чии акции се котирани на Официјалниот пазар на Берзата на сите пазарни подсегменти кои на ден 31.12 секоја тековна година исполниле најмалку три од следните четири услови се задолжени да известуваат за тоа како го примениле Кодексот:

- Пазарна капитализација во вредност од најмалку 5.000.000 евра.
- Најмалку 100 акционери.
- Најмалку 5% распространетост на родот на акциите во јавноста.
- Со акциите на издавачот се тргувало во најмалку 30% од вкупниот број на денови на тргување во тековната година.

Берзата годишно утврдува кои друштва ги исполнуваат овие критериуми и истите ги објавува на својата интернет страница. Сите други котирани друштва кои не ги исполнуваат критериумите се охрабруваат доброволно да го имплементираат Кодексот на начин пропишан во Правилата за котација.

Листата на котирани друштва коишто имаат обврска да известат за примена на Кодексот за корпоративно управување на Македонска берза АД Скопје за 2022 година е дадена во Прилог 1 на овој Извештај.

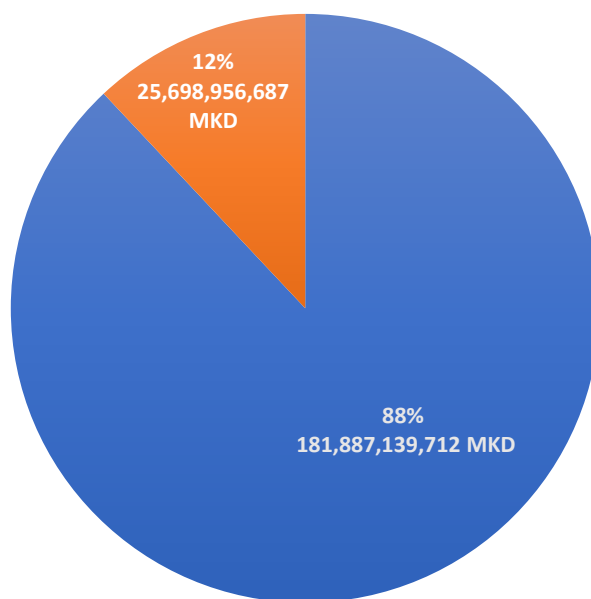
Како што е прикажано во табеларниот Приказ 1 подолу, Берзата утврди дека 28 од 91 друштво (31%), ги исполниле критериумите опишани погоре и дека истите се должни да известат за примената на Кодексот во 2022 година.

Приказ 1: Друштва кои се обврзани да известуваат за усогласеност со Кодексот наспроти Вкупен број на котирани друштва

	Супер Котација	Берзанска котација	Задолжителна котација
Вкупен број на котирани друштва	1	24	66
Вкупен број на друштва кои се обврзани да известуваат за усогласеност со Кодексот	1	15	12

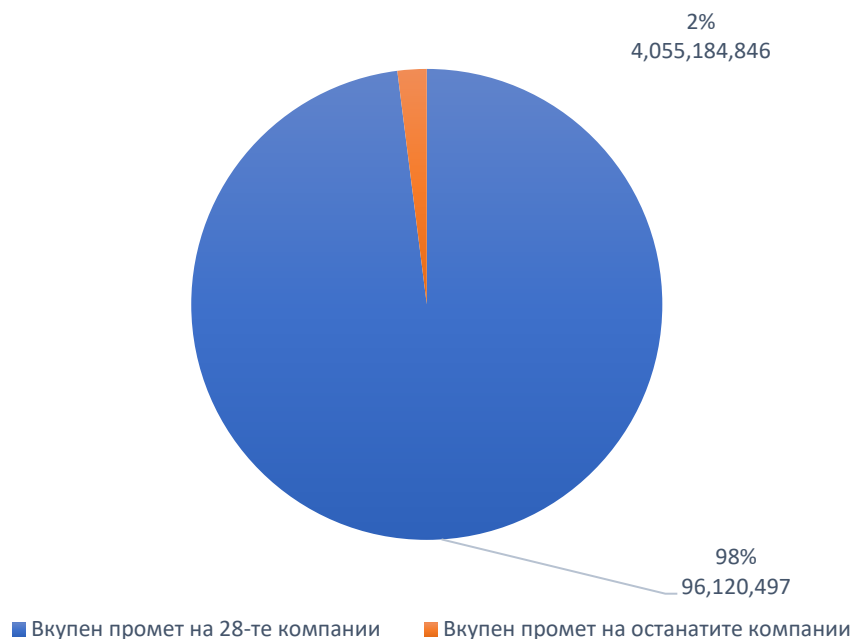
Иако само 28 друштва беа задолжени да известуваат за нивната усогласеност со Кодексот, овие друштва играат значајна улога во тргувањето на Берзата. На пример, тие ја претставуваат најголем дел од вкупната пазарна капитализација на Официјалниот пазар на Берзата, како што е наведено во Приказ 2 подолу. Исто така, тие го опфаќаат речиси целиот промет на Официјалниот пазар на Берзата во текот на 2022 година, како што е сво Приказ 3, подолу.

Приказ 2: Пазарна капитализација на 28 друштва наспроти Вкупна пазарна капитализација

- Пазарна капитализација на друштвата обврзани да известуваат за усогласеност со Кодексот
- Останати котирани друштва

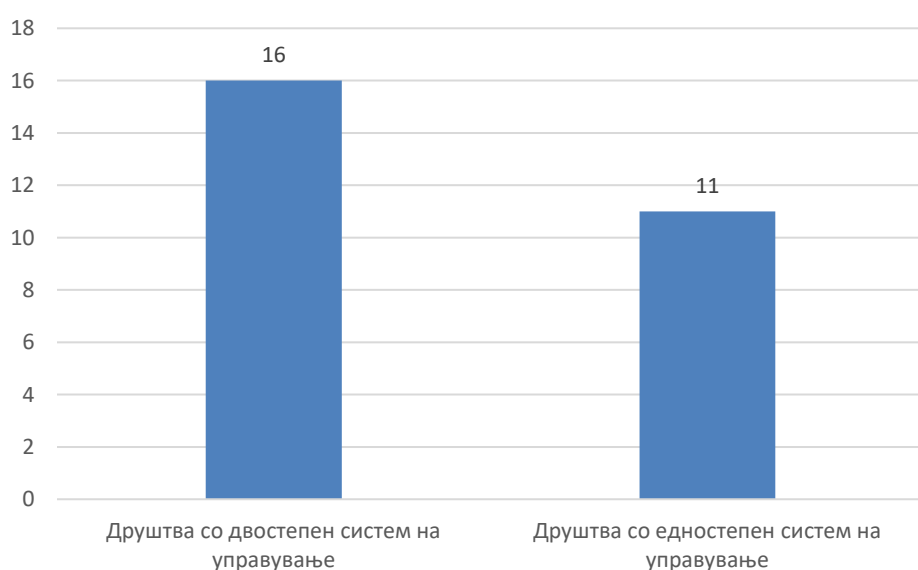
Приказ 3: Вкупен промет на 28-те друштва кои известиле за усогласеност со Кодексот наспроти вкупниот промет на останатите котирани друштва.

Во основниот текст на Кодексот е употребена терминологија и е пишуван на начин кој е соодветен за друштва со двостепен систем на управување, односно друштва коишто имаат надзорен и управен одбор, но преку еден од прилозите кон основниот текст, Кодексот е соодветно адаптиран и за друштва со едностепен систем на управување, односно друштва коишто имаат одбор на директори. Како што е прикажано во Приказ 4, најголемиот дел од друштвата кои беа задолжени да известуваат за нивната усогласеност со Кодексот имаат двостепен систем на управување.

Забелешка: Во времето кога беше направена анализата за Извештајот, само 27 од 28 друштва пријавија како го примениле Кодексот. Поради оваа причина, збирот на броевите во Приказ 4 е 27.

Приказ 4: Број на друштва со едностепен и двостепен систем на управување

IV. ПРЕГЛЕД НА УСОГЛАСЕНОСТА СО КОДЕКСОТ ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ

Друштвата коишто ги исполнуваат условите од Правилата за котација на Берзата за примена на Кодексот мора да поднесат изјава за примена на Кодексот со содржина пропишана во Правилата за котација, во рамките на своите годишни извештаи за работа. Воедно, друштвата треба да ги пополнат соодветните прашалници пропишани и објавени на интернет страната на Берзата. Друштвата треба да ги објават прашалниците на својата интернет страница и преку апликацијата СЕИ-Нет на Берзата, во роковите за објава на годишниот извештај за работење на друштвото предвидени во Правилата за котација. Органот на управување на друштвото е одговорен за пополнување на прашалниците и за соодветно објаснување на причините во случај на неприменување на некои одредби од Кодексот.

Имено, друштвата известуваат за нивната усогласеност со практиките од Кодексот за корпоративно управување преку Прашалникот „примени или појасни зошто не си применил“ (Comply-or-Explain Questionnaire - SEQ Прашалник). Исто така, друштвата го пополнуваат и Прашалникот за корпоративно управување (Governance Information Questionnaire –GIQ Прашалник) којшто ги содржи информациите кои друштвата треба да ги објават согласно овој Кодекс.

Податоците за усогласеност во овој Извештај се засноваат на информациите обезбедени од одговорите на друштвата на Прашалниците, при што е користена проценката што самите друштва ја наведуваат за нивната усогласеност со конкретните одредби од Кодексот. Процентите на усогласеност со конкретен дел или одредба од Кодексот кои се добиени како резултат на анализи на одговорите на друштвата се збирни податоци и се однесуваат на сите анализирани друштва заедно и истите се разликуваат од процентот на усогласеност со конкретен дел или одредба од Кодексот на секое друштво поединечно.

Со оглед на тоа што Кодексот го применува принципот „примени или појасни зошто не си применил“, при одговарање на SEQ Прашалникот , а во поглед на статусот на усогласеност, друштвата може да одберат различни опции: „Да“, „Делумно“, „Не“ и „Неприменливо“ (каде околностите опишани во одредбата на Кодексот не се случиле).

Пристапот „примени или појасни зошто не си применил“ подразбира дека примената на одредбите пропишани во Кодексот не е задолжителна за котираните друштва. Друштвата можат да не применат некоја одредба од Кодексот во случаи каде што според нив постојат оправдани причини за тоа, на пример, доколку таквата одредба не одговара на големината, структурата или потребите на друштвото. Меѓутоа, доколку друштвата изберат да не применат одредена одредба, тие мора тоа да го обелоденат истото во SEQ Прашалникот и да дадат објаснување зошто конкретната одредба не можела да биде применета.

За целите на утврдување на севкупната усогласеност на друштвата со Кодексот, користена е следната методологија на вреднување со следната градација во бодови:

- Во случаите кога друштвото е во целосна усогласеност со одредба од Кодексот и одговорот во SEQ Прашалникот е „Да“, се доделува 1 бод.
- Во случаите кога одредбата од Кодексот е „Неприменлива“, друштвото се смета

како целосно усогласено и се доделува 1 бод. На само 17 одредби⁴ од Кодексот може да се одговори со „Неприменливо“. Подолу е даден пример како една одредба може да биде неприменлива:

Одредба		Одговор даден од друштвото	Појаснување
2.14	При избор на потенцијални членови на Надзорниот одбор, покрај оние што се утврдени во закон, се земаат предвид и следниве критериуми: а. поседување на личен интегритет и етика; б. поседување професионално искуство и знаење што е релевантно за дејноста на друштвото и неговата функција; и в. способноста и достапноста за активно и конструктивно учество во дискусиите и одлучувањето на Надзорниот одбор.	„Неприменливо“	Во текот на 2022 година не беше извршен избор на членови на Одборот на Директори, поради што оваа одредба не може да се примени.

- Во случаите кога друштвото е делумно усогласено со одредба од Кодексот (вклучувајќи ги и оние одредби со повеќе од едно прашање на SEQ Прашалникот⁵) и одговорот во SEQ Прашалникот е „Делумно“, се доделува 0.5 бода.
- Во случаите кога друштвото не е усогласено со одредбата на Кодексот и одговорот во SEQ Прашалникот е „Не“, не се доделуваат бодови, односно се доделуваат (0) бода.

Усогласеност со Кодексот

Врз основа на методологијата опишана погоре, и користејќи ја проценката што самите друштва ја навеле за нивната усогласеност со конкретните одредби од Кодексот во Прашалниците за 2022 година, просечната стапка на усогласеност со Кодексот од страна на сите 27 друштва изнесува 76%.

Со оглед на тоа што овој Извештај се однесува на првата година во која од котираните друштва се бараше да го применуваат Кодексот, којшто од своја страна вклучува многу препорачани практики кои не се опфатени во важечката законска регулатива или во претходниот Кодекс, очекувано е стапките на усогласеност да бидат пониски отколку кога Кодексот би постоел и би се применувал веќе неколку години.

Овој дел од Извештајот вклучува податоци и коментари за севкупните нивоа на усогласеност на друштвата во две различни форми: (i) според нивното ниво на усогласеност, при што друштвата се групирани во категории врз основа на нивните стапки на усогласеност и (ii) просечна усогласеност од страна на сите друштва за секој од седумте делови од Кодексот.

Како што веќе беше напоменато, во времето кога беше направена анализата за изработка

⁴ Станува збор за следните одредби на кои може да се одговори со „Неприменливо“: 1.2, 1.3, 1.10, 2.6, 2.16, 2.14, 2.15, 2.28, 2.22, 2.2, 3.5, 3.10, 4.3, 4.4, 5.9, 5.12 и 6.4.

⁵ Во случаите каде што во SEQ Прашалникот има повеќе прашања за една одредба беше оценувана усогласеноста со одредбата а не со секое прашање, па ако на некое од прашањата е одговорено со „Не“ или „Делумно“, иако има и одговори со „Да“, одговорот за одредбата ќе биде делумно, односно беше направено бодување за делумна усогласеност.

на Извештајот, едно друштво немаше доставено информации за усогласеноста со Кодексот, односно не ги објави Прашалниците. Поради оваа причина, податоците опфаќаат само 27 од 28 друштва.

Усогласеност според категории

Табеларниот Приказ 5 го прикажува процентот на усогласеност на друштвата, кои се групирани по категории во зависност од степенот на усогласеност со Кодексот, а со цел да се увидат разликите во степенот на усогласеност по одделни друштва. Ова е особено корисно ако се земе предвид дека примерокот содржи релативно мал број на друштва:

Приказ 5: Процент на усогласеност на друштвата по категории

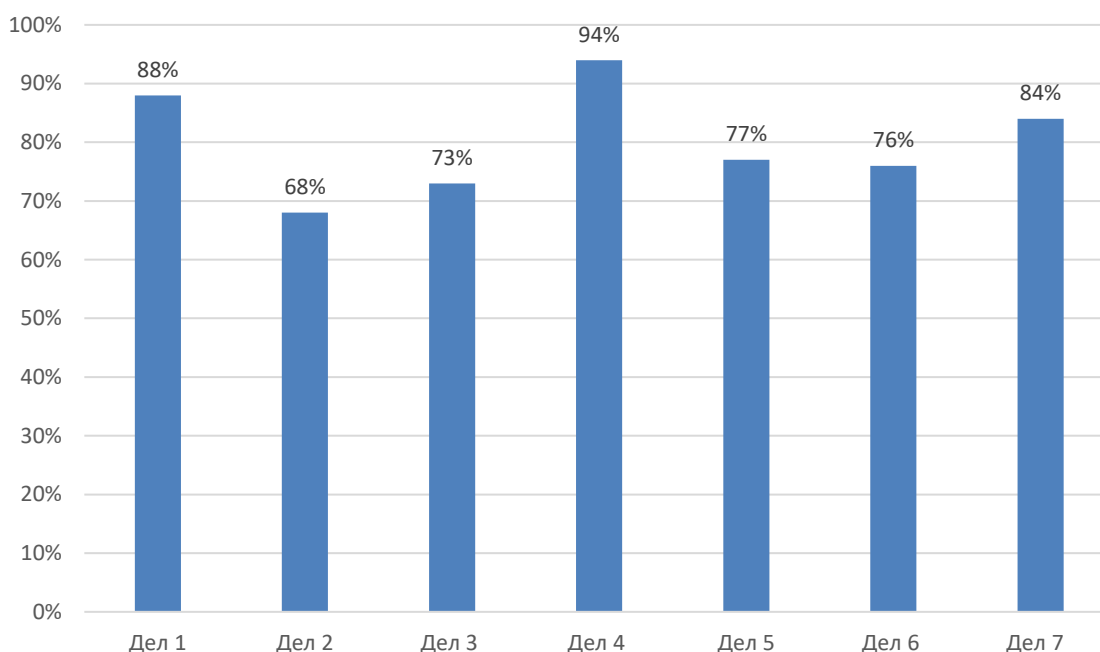
Процент на усогласеност (%)	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
Процент на друштвата (%)	0	0	15	41	44

Охрабрувачки е што 44% од друштвата се усогласени со над 81% од одредбите од Кодексот. Интересно е и тоа што четирите друштва со најголема пазарна капитализација имаа најголем процент на усогласеност. За истакнување е дека во категоријата на друштва со највисок процент на усогласеност (81-100) се и банките коишто имаа обврска да известат за примената на Кодексот, што произлегува од фактот дека банките, согласно Законот за банки, имаат низа дополнителни нормативни барања што произлегуваат од правилата за корпоративно управување пропишани од Советот на Народната банка, а во согласност со меѓународните стандарди.

Усогласеност според делови од Кодексот

Приказот 6 го прикажува просечниот процент на усогласеност со секој дел од Кодексот. Како што може да се види, постојат значителни разлики во усогласеноста со секој дел од Кодексот, кои се движат од 94% за Дел 4 (Судир на интереси) до 68% за Дел 2 (Надзорен одбор).

Приказ 6: Просечен процент на усогласеност со Кодексот по дел

Дел 1: Права на акционерите и односи со акционерите (15 прашања)

Дел 2: Надзорен одбор (34 прашања)

Дел 3: Управен одбор (11 прашања)

Дел 4: Судир на интереси (4 прашања)

Дел 5: Ризик и контрола (14 прашања)

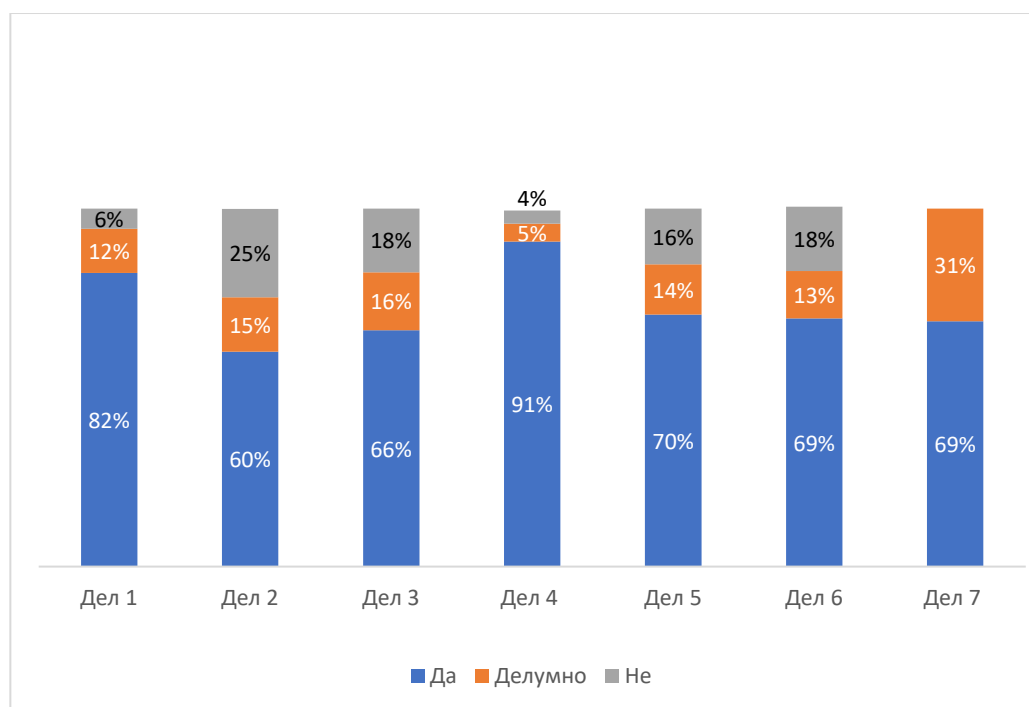
Дел 6: Засегнати лица, одржливост и прашања од општествен интерес (7 прашања)

Дел 7: Транспарентност и објавување (4 прашања)

Разликите во нивоата на усогласеност со различните делови од Кодексот, може делумно да се објаснат со тоа дали постојат постоечки слични одредби во важечката законска регулатива или во Правилата за котација на Берзата. Онаму каде што е тоа случај, на пример во Дел 1, кој ги опфаќа правата и односите со акционерите, нивоата на усогласеност се генерално повисоки од онаму каде што има релативно малку постоечки барања или стандарди (како што се Дел 2 и 3 за работата и составот на Надзорниот и Управниот одбор). Исто така, овие разлики може да бидат резултат и на бројот на прашања во Прашалникот за секој од деловите на Кодексот. Така на пример за Делот 2 во Прашалникот се содржани 34 прашања, додека за Делот 4 се содржани само 4 прашања, што е релативно мал број на прашања во споредба со поголемиот број прашања за Делот 2, како и другите делови од Кодексот.

Приказот 7 дополнително ги разработува податоците со одвојување на случаите кога друштвата изјавиле дека се само делумно, односно нецелосно, усогласени со одредбите од Кодексот. Како што може да се види, ова е највообичаено во Дел 7 кој се однесува на јавните обелоденувања што се очекува да ги направат друштвата.

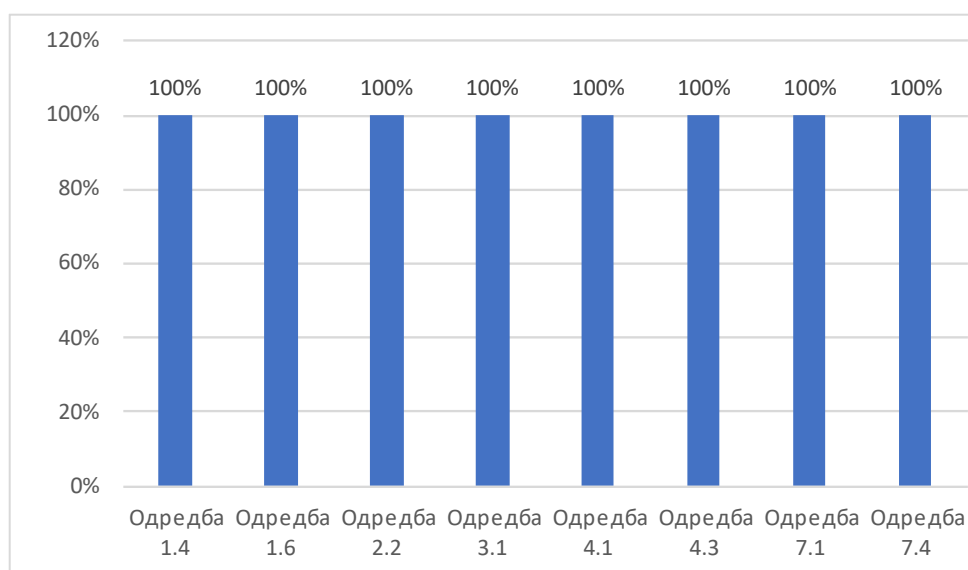
Приказ 7: Процент на усогласеност со седумте дела на Кодексот според тип на одговор

Усогласеност со поединични одредби на Кодексот

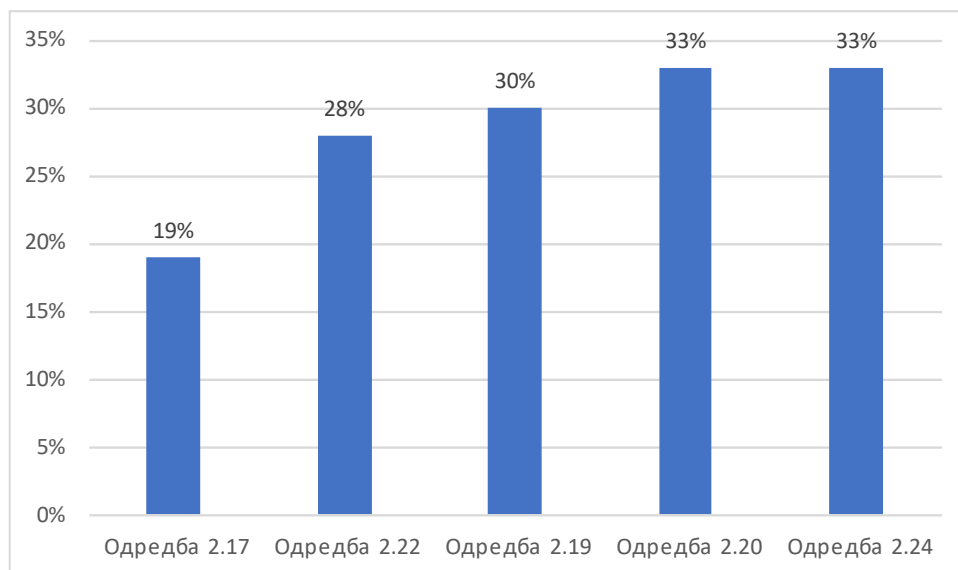
Разликите во нивоата на усогласеност со деловите од Кодексот се рефлектираат и во нивоата на усогласеност со поединечните одредби, како што е илустрирано во Приказите 8 и 9 кои ги прикажуваат одредбите со највисоки и најниски стапки на усогласеност. Има осум одредби кои имаат 100% стапки на усогласеност, додека петте најниски стапки на усогласеност се движат од 19% до 33%. Сите пет најниски стапки на усогласеност и девет од 10-те најниски се во Дел 2 од Кодексот.

Приказ 8: Одредби со највисоко ниво на усогласеност

- 1.4 - Детали за Собранието на акционери кои се објавени на веб-страната на друштвото
- 1.6 - Собранието на акционери се одржува во време и на место погодно за акционерите
- 2.2 - Внатрешните акти специфицираат за кои одлуки е потребно одобрение од Надзорниот одбор
- 3.1 - Внатрешните акти ги специфицираат одговорностите на Управниот одбор
- 4.1 - Критериуми за членови на Надзорен и Управен одбор кои се однесуваат за судир на интереси
- 4.3 - Процедури за зделки со заинтересирани страни
- 7.1 - Информации кои мора да се објавени на СЕИ-НЕТ и/или во годишниот извештај
- 7.4 - Управниот одбор да ги потврди сите објавени информации

Приказ 9: Одредби со најнизок процент на усогласеност

- 2.17 - Објавување на план за сукцесија на надзорниот одбор
- 2.22 - Надворешно членство во комисиите на надзорниот одбор
- 2.19 - Формирање на комисија за ревизија
- 2.20 - Објавување на правилата за работа на комисиите на надзорниот одбор
- 2.24 - Објавување на информација за членството и состаноците на комисиите на надзорниот одбор

Од поединечната анализа на одговорите за усогласеност на друштвата со Кодексот, за истакнување е фактот дека има друштва коишто имаат максимален процент на усогласеност со речиси сите одредби од Кодексот.

Известување за усогласеноста со Кодексот

Деталното известување за начинот на корпоративно управување во котираните друштва е значаен елемент на пазарната транспарентност, како и на севкупната комуникација помеѓу друштвата и инвеститорите, односно засегнатите лица.

При анализата на одговорите на друштвата за усогласеност со Кодексот уште еднаш се потврди дека овие друштва максимално ги исполнуваат обврските за известување преку СЕИ-НЕТ согласно Правилата за котација, но дека исполнувањето за обврските за објава на потребните информации на веб-страниците на друштвата и во нивните годишни извештаи може да биде подобро во иднина. Имено, согласно одговорите, 14 од 27 друштва ги имаат објавено на своите веб страници информациите коишто Кодексот предвидува дека треба да бидат објавени на тој начин, а 6 друштва имаат објавено

годишни извештаи во кои се содржани информации за коишто Кодексот предвидува дека треба да бидат составен дел на годишните извештаи. Берзата очекува дека друштвата ќе обезбедат покомплетни информации на своите веб-страници и во своите годишни извештаи во иднина, како што истите ќе се навикнуваат на известувањето согласно Кодексот. Транспарентноста на друштвата преку нивните веб-страници и годишните извештаи секако ќе биде предмет на анализа и во идните извештаите за усогласеност.

Дополнително, во идните извештаи за усогласеност ќе биде посветено поголемо внимание на квалитетот на одговорите на друштвата и анализите ќе го опфатат и тој аспект за разлика од овогодинашните анализи кои се базираат на проценката што самите друштва ја наведуваат за нивната усогласеност со конкретните одредби од Кодексот. Општ впечаток е дека квалитетот на известувањето во првата година е доста варијабилен. Има некои многу добри одговори кои даваат детални и корисни информации за друштвата, но има и одговори кои содржат само минимални информации.

Од анализата на одговорите на друштвата јасно е дека поради немање претходно искуство во одговарање на ваков вид на прашалници, некои друштва не биле сосема сигурни кој е соодветниот одговор за конкретно прашање. За надминување на ваквите ситуации, Берзата ќе преземе активности за да обезбеди поголема јасност и разбирливост на некои прашања пред следното известувањето на друштвата за усогласеноста со Кодексот во наредната година.

Објаснувања

Оценката на Берзата за квалитетот на објаснувањата се заснова на трите критериуми наведени во Кодексот, коишто предвидуваат дека друштвото треба:

- да појасни зошто не ја применува одредбата од Кодексот и во која мера не ја применува, посочувајќи ги конкретните причини и околности за тоа;
- да ги опише дејствијата што ги презело наместо да ја примени одредбата од Кодексот за да ја постигне целта утврдена во соодветниот принцип од Кодексот; и
- доколку друштвото има намера да ја примени одредбата од Кодексот во иднина, да наведе кога очекува да започне со примена на таа одредба.

Повеќето од објаснувањата дадени од друштвата не ги исполнуваат сите три критериуми. На пример, иако многу друштва одговорија дека имаат намера да применат конкретна одредба од Кодексот во иднина, само неколку од нив изјавија кога очекуваат да започнат со примена на истата. Иако е сосема прифатливо дека можеби на друштвата им е потребен определен временски период за да применат некои од одредбите на Кодексот, сепак тие треба да предвидат и да ја наведат временската рамка во која се планира да се започне со примена на таквата одредба. При изготвување на идните извештаи, Берзата ќе ја следи усогласеноста со одредбите за кои претходно било одговорено дека ќе се применуваат во иднина.

Имаше неколку добри примери на друштва кои ги објаснуваат нивните моментални системи за управување или дале аргументирано објаснување зошто не ја примениле конкретната одредба и кои други дејствија ги преземале за исполнување на соодветниот принцип од Кодексот. На пример, едно друштво кое известило дека не е усогласено со Одредбата 1.14 којашто се однесува на тоа дали друштвото организира дополнителни настани за акционерите, ги опишало различните дејствија кои ги преземало за да комуницира со акционерите во текот на годината.

Сепак, некои друштва не дадоа јасна причина зошто сметаат дека не е потребно или дека

не е соодветно за нив да се применуваат одредени одредби. Недавањето на соодветно и детално објаснување може да ги наведе инвеститорите и другите засегнати лица да заклучат дека друштвото едноставно го игнорирало тој дел од Кодексот. Наместо тоа, друштвата треба да имаат поинаков пристап при одговарање на прашањето за конкретната одредба, пристап којшто е посоодветен и којшто одговара на околностите на друштвото.

Некои друштва наведоа дека причина за нивната неусогласеност со Кодексот е тоа што предметот на конкретната одредба е веќе опфатен со Законот за трговските друштва и дека тие постапуваат така како што Законот пропишува, а не како што тоа Кодексот го предвидува. Други друштва, пак, наведоа дека причината за нивната неусогласеност со Кодексот е тоа што обврската од одредбата не е пропишана со закон и дека поради тоа не постапиле по истата. Ваквите одговори се сметаат за несоодветни, поради тоа што целта на Кодексот е да ги поттикне друштвата да усвојат практики кои ќе бидат подетални од Законот или од минималните барања во законот, односно да им наметне на друштвата повисоки стандарди од законските.

V. ДЕТАЛНА ОЦЕНА ЗА УСОГЛАСЕНОСТА И ПРАКТИКИ НА УПРАВУВАЊЕ (ПО ТЕМА)

Ова поглавје од Извештајот дава подетален преглед на усогласеноста и на постоечките практики на управување на котираните друштва, категоризирани според секој дел од Кодексот:

- **Дел 1:** Права на акционерите и односи со акционерите
- **Дел 2:** Надзорен одбор
- **Дел 3:** Управен одбор
- **Дел 4:** Судир на интереси
- **Дел 5:** Ризик и контрола
- **Дел 6:** Засегнати лица, одржливост и прашања од општествен интерес
- **Дел 7:** Транспарентност и објавување

Податоците во овој дел се засноваат на CEQ Прашалникот и GIQ Прашалникот коишто се составен дел на Кодексот, а кои беа пополнети од друштвата. GIQ Прашалникот содржи информации за некои од практиките на управување на друштвата, на пример, составот на одборот(ите) и колку често тие се состануваат, како и наградувањето и именувањето на членовите на одборот.

Дел 1: Права на акционерите и односи со акционерите

Дел 1 од Кодексот има за цел да обезбеди заштита на правата на акционерите, без оглед на бројот на нивните акции. Оттука, одредбите од овој Дел се однесуваат на правата на акционерите, собранието на акционери и другите поврзани прашања.

Просечниот процент на усогласеност со Делот 1: Права на акционерите и односи со акционерите е 88%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 1, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 82%, за делумната

усогласеност изнесува 12%, а за неусогласеност изнесува 6%.

Во рамки на овие бројки има значајни варијации во одговорите на друштвата. На пример, сите друштва коишто го комплетираа CIQ Прашалникот изјавија дека целосно ја применуваат Одредбата 1.4, која бара друштвото да објавува информации за собранието на акционери и материјали на својата веб-страница и Одредбата 1.6, според која друштвото одржува собрание на акционери во време и на место што е погодно за неговите акционери за да можат да учествуваат на седницата. Дополнително, просечната стапка на усогласеност со Одредбата 1.15 е 89%, при што 78% од друштвата се целосно усогласени, останатите друштва се делумно усогласени, а нема ниту едно друштво коешто одговорило дека не е усогласено (во оваа одредба е предвидено дека контакт податоците за лицето одговорно за обезбедување навремени и соодветни одговори на прашања или за давање информации на акционерите и инвеститорите морат да бидат јавно достапни, односно се објавуваат на веб страницата на друштвото). Од друга страна, просечната стапка на усогласеност со Одредбата 1.14 е 56%, при што само 44% од друштвото се целосно усогласени, а 33% од друштвата не се усогласиле. Оваа одредба предвидува дека друштвото организира настани за инвеститорите во текот на годината, покрај собранието на акционери.

Дел 2: Надзорен одбор

Делот 2 од Кодексот се однесува на улогата на надзорниот одбор (или неизвршните членови на одборот во едностепениот систем на управување) и како тој може ефективно да функционира за да ја поддржува и надгледува работата на менаџментот.⁶

Просечниот процент на усогласеност со овој Дел од Кодексот е 68%, што, како што е и претходно споменато, е најнискиот процент на усогласеност од сите делови на Кодексот. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 2, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 60%, за делумната усогласеност изнесува 15%, а за неусогласеност изнесува 25%. Овие ниски бројки делумно може да се објаснат со фактот што многу од практиките препорачани во овој дел, на пример, комисији на одборот и редовна евалуација, претходно не биле широко прифатени од котираните друштва во Северна Македонија, како и на фактот дека до сега за поголемиот број на друштва не биле законска обврска.

Остатокот од овој дел од Извештајот содржи податоци за работата и составот на надзорниот одбор (или одборот на директори во едностепен систем), како и подетални информации за усогласеноста.

Број на состаноци на одборот

Одредбата 2.5 бара друштвата да наведат колку состаноци одржал надзорниот одбор или одборот на директори во годината за која се известува. Сите освен две од 27 друштва ги дадоа овие информации. Податоците од GIQ Прашалникот покажуваат дека вкупниот просечен број на состаноци и за друштвата со едностепен и за друштвата со двостепен системи на управување изнесува 10 состаноци годишно, при што двостепените одбори имаат малку повисок просек на состаноци од едностепените одбори на директори со 10,8 наспроти 9,9 одржани состаноци. Како што покажува Приказот 10, повеќето одбори се

⁶ Согласно Кодексот, сите упатувања на надзорен и/или управен одбор треба да се толкуваат со значењето на одборот на директори, со исклучок на одредени одредби вклучени во Прилог Б на Кодексот.

состанале помеѓу 6 и 15 пати, но има две друштва кои отскокнуваат и кои имале над 20 состаноци во годината.

Приказ 10: Број на состаноци на одборот во 2022 година

Број на состаноци	1-5	6-10	11-15	16 - 20	20+	Нема податоци
Број на друштва	3	12	8	0	2	2

Состав на одборот

Одредбата 2.10 од Кодексот предвидува дека надзорниот одбор (или одборот на директори) ќе биде составен од соодветен број на членови за да обезбеди дека и одборот и неговите комисии ќе имаат доволно ресурси за ефективно извршување на доделените задачи.

За оваа одредба потребно е да се презентираат податоците за едностепените и двостепените структури на одбори одделно, бидејќи одборите на директори ги сочинуваат и извршни и неизвршни членови, додека сите членови на надзорните одбори се неизвршни членови.

Според податоците дадени од страна на друштвата во CIQ Прашалникот, просечната големина на одборите на директори е 7 членови, додека просечната големина на надзорните одбори е 5 членови. Приказот 11 го прикажува опсегот на големини на одборите. Како што може да се види од приказот подолу, врз просечната големина на одборите на директори влијае еден одбор којшто отскокнува и кој има вкупно 14 членови.

Приказ 11: Вкупна големина на одбори во едностепен и двостепен систем на управување

Вид на структура на управување	1-3 членови	4-6 членови	7-9 членови	10+ членови
Едностепен систем на управување (неизвршни и извршни членови)	0	5	5	1
Двостепен систем на управување (членови на надзорен одбор)	3	9	4	0

Сите одбори на директори имаат мнозинство неизвршни членови, при што бројот на неизвршни се движи од 3 до 13 (3 до 6, со исклучок на одборот којшто отскокнува). Податоците за извршните членови на одборите на директори кај друштвата со едностепен систем и членовите на управниот одбор кај друштвата со двостепен систем на управување, може да се најдат во следниот дел од овој Извештај што ја разгледува усогласеноста со Дел 3 од Кодексот.

Законот за трговските друштва бара најмалку една четвртина од членовите на надзорниот одбор (или неизвршните членови на одборот на директори) да бидат независни кога има

четири или повеќе членови на надзорниот одбор или неизвршни членови. Кодексот препорачува сите друштва да имаат најмалку една третина независни неизвршни членови, но тоа не е содржано во одредба туку во препорака, поради што друштвата не треба по однос на ова да известат по принципот „примени или појасни зошто не си применил“.

Информациите дадени во GIQ Прашалникот покажаа дека просечниот процент на независни членови на одборите на директори и на надзорните одбори, како што се класифицирани од самите друштва, е речиси идентичен за двете структури на одбори (Приказ 12). Поголемиот дел од друштвата имаат еден или двајца независни членови во одборите, но две друштва имаат тројца независни членови во одборите, а едно друштво има четворица независни членови во одборот. Охрабрувачки е фактот дека кај 17 од 27 друштва најмалку една третина од нивните неизвршни членови или членови на надзорните одбори се класифицирани како независни членови.

Приказ 12: Просечен број на независни членови на одборите

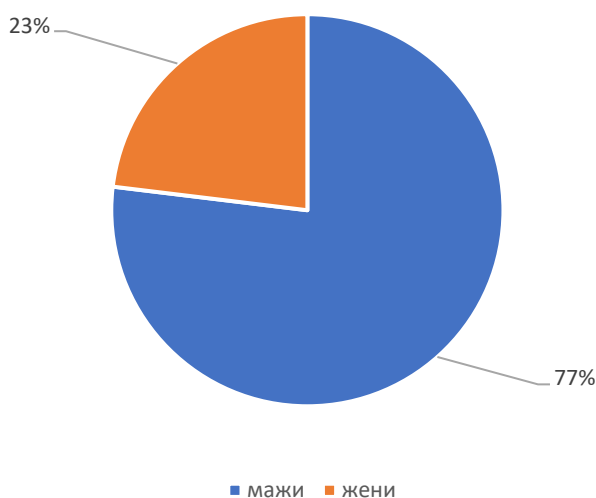
Вид на структура на управување	Просечен број на независни членови	Просечен процент на независни членови
Одбор на директори	1.9	35%
Надзорен одбор	1.8	36%

Разноликост на одборот

Во однос на застапеноста на жените во одборите, Одредбата 2.13 од Кодексот наведува дека друштвата ќе преземат мерки за да обезбедат дека имаат најмалку 30% жени членови на надзорните и управните одбори (или одборите на директори во едностепен систем) до 2025 година.

Приказот 13 ја прикажува застапеноста на жените во вкупниот број на членови на управните и надзорните одбори и одборите на директори на котираните друштва во 2022 година.

Приказ 13: Учество на жени во друштвата со двостепен и едностепен систем на управување

Приказите 14 и 15 подолу ги прикажуваат моменталните нивоа на застапеност на жени како членови во двостепените и едностепени структури на одбори. За едностепените одбори, бројките се поделени помеѓу неизвршни и извршни членови на одбор на директори заради посоодветна споредба.

Приказ 14: Број на жени во друштва со двостепен систем на управување

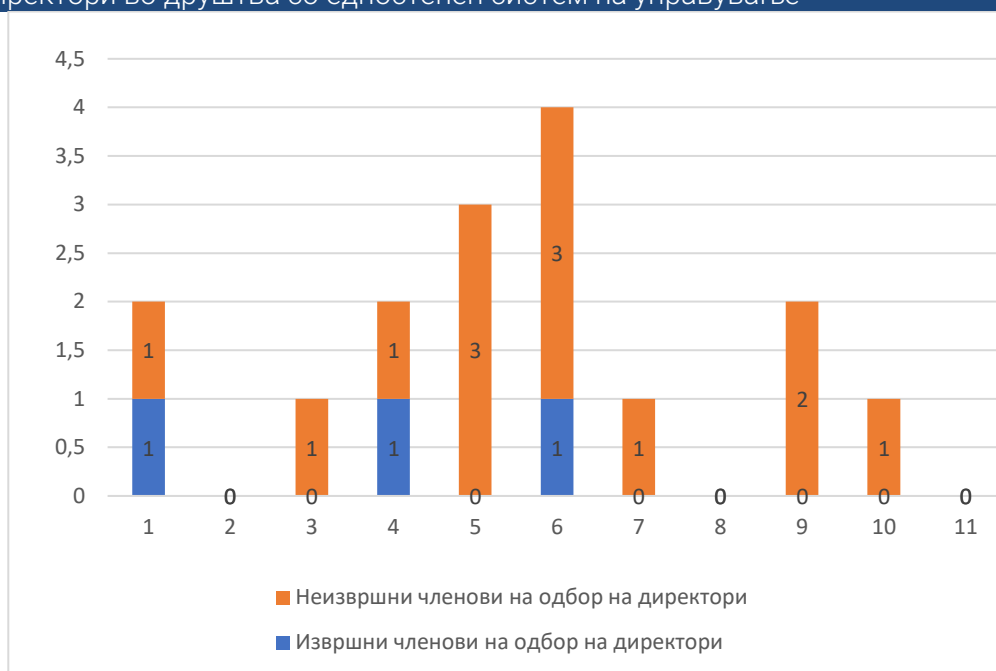
Двостепен систем на управување	0 жени	1 жена	2 жени	3 жени
Надзорен одбор	3	9	2	2
Управен одбор	3	10	3	0

Приказ 15: Број на жени во друштва со едностепен систем на управување

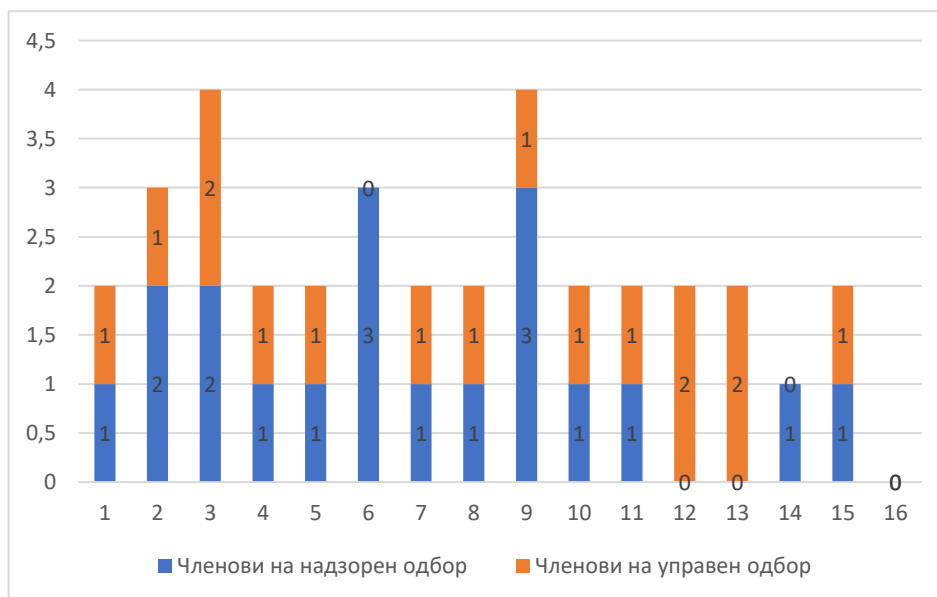
Едностепен систем на управување	0 жени	1 жена	2 жени	3 жени
Неизвршни членови	3	5	1	2
Извршни членови	8	3	0	0

Приказите 16 и 17 подолу го прикажуваат бројот на жени како членови на одборот за секое од 27-те друштва (кои се анонимизирани). Како што покажуваат податоците, три друштва со едностепен систем на управување и едно друштво со двостепен систем на управување воопшто немаат жени како членови на своите одбори. Други седум друштва немаат жени на извршни позиции. Повеќето од овие друштва се друштва со едностепен систем на управување, коишто вообичаено имаат помалку извршни членови во одборот на директори отколку што има членови во управните одбори кај друштвата со двостепен систем на управување.

Приказ 16: Вкупен број на жени извршни и неизвршни членови во Одборот на директори во друштва со едностепен систем на управување

Приказ 17: Вкупен број на жени членови на Надзорен и на Управен одбор во друштва со двостепен систем на управување

План за сукцесија

Во Одредбата 2.17 од Кодексот е предвидено дека комисијата за избор и именување или Надзорниот одбор изготвува план за сукцесија на одборот, кој ќе биде вклучен во годишниот извештај. Сепак, вкупно само 4 друштва целосно се усогласиле со оваа одредба, а само 2 друштва одговориле дека делумно се усогласени. Од друга страна, 21

друштво не се усогласиле со оваа одредба и затоа оваа одредба има најниска стапка на усогласеност од овој дел на Кодексот.

Комисии на одборот

Одредбата 2.18 предвидува дека надзорниот одбор формира комисија за ревизија која е одговорна да врши надзор над управувањето со ризиците на друштвото, внатрешната контрола, финансиското известување и над работата на надворешниот ревизор. И покрај важноста на улогата на оваа комисија, 14 од 27 друштва сè уште немаат формирано таква комисија.

Одредбата 2.19 предвидува надзорниот одбор да формира комисија за избор и именување за да го надгледува изборот и именувањето на членовите на надзорниот одбор, како и комисија за надоместоци и награди која ќе врши надзор над наградувањето на членовите на управниот одбор. Функциите на овие две комисии може да се комбинираат. Предвидена е и можноста, ако повеќе од половина од членовите на надзорниот одбор се независни, надзорниот одбор да може самостојно да ги извршува овие функции. Со оваа одредба се усогласиле уште помалку друштва и тоа 6 од 27 друштва се целосно усогласени со тоа што формирале комисија за избор и именување и комисија за надоместоци и награди, или комисија кој ги комбинира двете функции како што е препорачано во Одредбата 2.19.

Оцена (евалуација) на одборот

На крај, Одредбата 2.25 од Кодексот предвидува дека еднаш годишно надзорниот одбор, комисијата за избор и именување или надворешен консултант специјализиран за корпоративно управување, го оценуваат надзорниот одбор.

Според информациите доставени од друштвата, вкупниот просечен процент на друштва кои извршиле евалуација на одборот е 7%. Интересно е да се забележи дека одредбата за евалуација е повеќе применета од друштвата со двостепен систем на управување отколку од друштвата со едностепен систем на управување, при што 50% од друштвата со двостепен систем на управување извршиле евалуација на своите надзорни одбори, наспроти само 18% од друштвата со едностепен систем за управување кои го направиле истото. Од објавените информации од страна на друштвата не е можно да се утврди колку од овие евалуации се направени од страна на надворешни консултанти.

Дел 3: Управен одбор

Делот 3 од Кодексот се однесува на Управниот одбор⁷, кој е одговорен за работењето на друштвото, за постигнување на предвидувањата и стратешките цели на друштвото, како и за одржување на добриот углед на друштвото, односно друштво коешто е одговорно и на коешто може да му се верува. Некои од одредбите во овој дел не се применуваат на

⁷ Во согласност со Прилог Б на Кодексот, во случај на друштва со едностепен систем на управување, упатувањата на управниот одбор треба да се толкуваат како упатување на извршните членови на одборот на директори на друштвото.

друштва со едностепен систем на управување (со одбор на директори) ⁸ (на пример, Одредбата 3.4 која се однесува на големината и составот на управниот одбор). Во секој случај, поголемиот дел од Делот 3 подеднакво се однесува и на извршните членови на одборот на директори.

Во просек, стапката на усогласеност за овој дел е 73%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 3, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 66%, за делумната усогласеност изнесува 16%, а за неусогласеност изнесува 18%.

Одредбата 3.2 од Кодексот предвидува дека управниот одбор промовира корпоративна култура која поттикнува етичко однесување, почитување на прописите од сите вработени, и бара од друштвата да имаат етички кодекс којшто е објавен на нивните веб-страници. Со оваа одредба, 17 друштва се целосно усогласени, 5 се делумно усогласени, а 5 не се усогласени.

Одредбата 3.4 наведува дека комисијата за избор и именување или надзорниот одбор, треба да ја преиспита големината, составот и функционирањето на управниот одбор во текот на годината за која се известува. Само 69% од друштвата со двостепен систем на управување се усогласени со оваа одредба.

Одредбата 3.5 од Кодексот утврдува дека комисијата за избор и именување ќе обезбеди членовите на управниот одбор да можат да посветат доволно време на своите должности. Доколку членовите на управните одбори имаат функции во одбори/органи на други друштва, информации за таквите функции мора да бидат објавени во годишниот извештај. Во врска со оваа одредба, 81% од друштвата со двостепен систем на управување целосно се усогласени со истата, 13% делумно се усогласени и 6% не се усогласени со одредбата.

Во однос на наградувањето на управниот одбор, Кодексот укажува дека е потребно друштвото да објави во годишниот извештај целосни и точни податоци за наградувањето на секој поединечен член на управниот одбор во претходната година. Усогласеноста со Одредбата 3.11 е 61%, при што некои друштва избрале да ги објават само комбинираните бројки за наградите на сите членови на управниот одбор или за извршните членови.

Интересно е тоа што, 10 од 27 друштва (37%) пријавиле дека Одредбата 3.10 е неприменлива. Оваа одредба се однесува на критериумите што треба да се користат при наградување на членовите на управните одбори преку стекнување акции. Големите број на друштва коишто одговориле дека одредбата не е применлива, може да укаже на тоа дека политиката за наградување на членовите на управниот одбор и на извршните директори во тие друштва не дозволува стекнување акции и/или дека за спроведување на вакви постапки моментално има одредени нормативни нејаснотии.

Големина на управниот одбор

Врз основа на информациите што ги објавија друштвата во однос на големината на управниот одбор и бројот на извршни членови во едностепен систем на управување, утврдено е следното:

⁸ Согласно Прилог Б на Кодексот, одредбите од 3.3 до 3.6 не се однесуваат на друштвата со едностепен систем на управување.

Приказ 18: Број на извршни членови во едностепен систем на управување и големина на управен одбор во двостепен систем на управување

Систем на управување / тип на член	1-2 членови	3-4 членови	5-6 членови	7-8 членови
Едностепен систем на управување (извршни членови на одборот)	10	1	0	0
Двостепен систем на управување (членови на управниот одбор)	1	9	5	1

Постои очигледна разлика помеѓу просечната големина на управниот одбор на друштво со двостепен систем на управување (4 членови) и просечниот број на извршни членови во одборот на директори на друштво со едностепен систем на управување (1,5 членови). Ниту едно од друштвата со едностепен систем на управување нема повеќе од 4 члена, додека има 6 друштва со двостепен систем на управување (37,5%) кои имаат повеќе од 4 членови во управниот одбор.

Дел 4: Судир на интереси

Овој дел од Кодексот предвидува дека е важно друштвата да имаат стабилни и транспарентни процеси на отстранување или управување со прашањата поради кои може да дојде до судир на интереси, со цел да им се влее доверба на акционерите дека нивните интереси и интересите на друштвото се заштитени.

Генерално, според одговорите добиени од котираните друштва, овој дел има висока стапка на усогласеност, со просечен процент на усогласеност од 94%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 4, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 91%, за делумната усогласеност изнесува 5%, а за неусогласеност изнесува 4%.

Во SEQ Прашалникот, 100% од друштвата изјавиле дека нивните членови на надзорниот и управниот одбор ги исполнуваат критериумите наведени во Одредбата 4.1. Дополнително, 100% од друштвата исто така изјавиле дека целосно ја почитуваат одредбата 4.3 од Кодексот, односно дека претседателите на надзорниот одбор и управниот одбор биле информирани од членовите на одборот за каков било судир на интереси што директно влијае на интересите на друштвото.

Спротивно на тоа, само 18 од друштвата известија дека целосно се усогласени со одредбата 4.2 која ги наведува различните прашања во врска со судирот на интереси што мора да бидат опфатени во внатрешните акти на друштвото, 4 друштва известија дека не се усогласени, а 5 друштва дека се делумно усогласени.

Дел 5: Ризик и контрола

Целта на овој дел од Кодексот е да осигура дека друштвата се способни да ги постигнат своите стратешки цели, да ги искористат можностите за раст и да обезбедат своето долгорочно постоење преку идентификување и управување со ризиците со кои се соочуваат.

Во овој дел, просечниот процент на усогласеност беше 77%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 5, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 70%, за делумната усогласеност изнесува 14%, а за неусогласеност изнесува 16%.

Во одредбата 5.3 се предвидува дека најмалку еднаш годишно, комисијата за ревизија ја разгледува ефективната на системот за управување со ризици, внатрешна контрола и усогласеност како целина и дава препораки до надзорниот и управниот одбор, доколку е потребно. Само 52% од друштвата изјавиле дека се усогласени со оваа одредба. Притоа, овој процент се должи и на фактот што само 14 од 27 друштва имаат формирано комисија за ревизија.

Ниту усогласеноста со одредбата 5.4, која предвидува дека надзорниот одбор мора да го одобри годишниот план за работа на службата за внатрешна ревизија, не е многу повисока. Оваа одредба има стапка на усогласеност од 61%.

Одредбата 5.8 предвидува дека друштвото треба да има уредено постапка за заштитено пријавување извршено од укажувач за сторени, како и за сомневање за сторени прекршувања на законот, на внатрешните акти или на етичкиот кодекс на друштвото. Просечната стапка на усогласеност со оваа одредба е 78%, при што 67% од друштвата кои целосно се усогласени, 22% кои се делумно усогласени и 11% од друштвата не успеале да се усогласат со истата.

Дел 6: Засегнати лица, одржливост и прашања од општествен интерес

Овој дел во Кодексот се однесува на начинот на кој активностите на друштвото имаат влијание врз сите засегнати лица, вклучувајќи ги вработените, клиентите, добавувачите, државните органи и пошироката заедница.

Просечниот процент на усогласеност за овој дел е 76%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 6, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 69%, за делумната усогласеност изнесува 13%, а за неусогласеност изнесува 17%.

Одредбата 6.1 во Кодексот содржи повеќе препораки за комуникација со засегнатите лица, вклучително и дека управниот одбор мора да се погрижи да има ефективни механизми за идентификување на главните засегнати лица на друштвото и да осигура дека има редовна комуникација со засегнатите лица. Одредбата предвидува и дека треба да се објави резиме на остварената комуникација со засегнатите лица во годишниот извештај. Притоа, 20 друштва изјавија дека целосно се усогласени со оваа одредба, 6 дека делумно се усогласени и само едно друштво воопшто не е усогласено.

Одредбата 6.3 наведува дека друштвото треба да има внатрешни акти, политики и постапки кои се однесуваат на неговата одговорност за животната средина и општествените прашања, како и политики и постапки кои што ќе му овозможат на друштвото да ги идентификува материјални фактори и нивното влијание врз неговите активности. Одредбата понатаму предвидува дека тие треба да се преиспитуваат најмалку еднаш годишно од надзорниот и управниот одбор и да се објавуваат на веб-страницата на друштвото. Оваа одредба имаше најниска просечна усогласеност во споредба со другите издвоени одредби во овој дел, со само 59% стапка на усогласеност. Само 11 од друштвата целосно се усогласени, додека 6 не се усогласени со ниту еден дел од одредбата.

На крај, одредбата 6.7 наведува дека друштвото треба да известува во годишниот извештај

за прашања од областа на животната средина и социјалните прашања. Вкупната стапка на усогласеност е 89%.

При оценувањето на усогласеноста со оваа одредба и одредбите во Дел 7 од Кодексот, проверката на Берзата се однесуваше на податокот дали се објавени релевантни информации во Прашалниците, односно не беше извршена проценка дали тие информации се јасни или сеопфатни.

Во однос на информациите и објаснувањата коишто согласно овој Дел и Дел 7 друштвата треба да ги обелоденат, а имајќи ја предвид нивната важност за инвеститорите и другите засегнати лица, Берзата обезбеди насоки за ESG известување во [Водичот за ESG известувања](#). Овој Водич има за цел да им помогне на котираните друштва на Берзата во врска со повеќе аспекти поврзани со животната средина, општествените прашања и управувањето. Водичот за ESG известување, освен што дава генерални насоки за котираните друштва околу предметната проблематика, е дизајниран и како конкретна алатка за котираните друштва којашто ќе им помогне да постигнат целосна усогласеност со овој дел од Кодексот.

Дел 7: Транспарентност и објавување

Делот 7 од Кодексот ги содржи принципите, одредбите и препораките за тоа дека друштвото треба јавно да обелоденува точни и навремени информации за своето работење. Тоа подразбира дека на акционерите и потенцијалните инвеститори треба да им се овозможи пристап до редовни и веродостојни информации за да можат да ја проценат работата на друштвото.

Во Делот 7, вкупниот просечен процент на усогласеност е 84%. Притоа, во вкупниот број на одговори за одредбите во Делот 7, учеството на одговорите за целосна усогласеност изнесува 69%, а за делумната усогласеност изнесува 31%. Во овој дел немаше друштва кои не беа усогласени.

Како што е забележано во прегледот на усогласеноста со овој дел од Кодексот, одредбите 7.1 и 7.4 се со 100% усогласеност, при што во овој дел има убедливо најголем број примери на друштва кои само делумно се усогласени со некои од одредбите. Ваквата делумна усогласеност веројатно се должи на одредбите 7.2 и 7.3, кои ги набројуваат различните информации што мора да се објават на веб-страницата на друштвото (7.2) и во годишниот извештај (7.3).

Имено, согласно одговорите, 14 од 27 друштва ги имаат објавено на своите веб страници информациите коишто Кодексот предвидува дека треба да бидат објавени на тој начин, а 6 друштва имаат објавено годишни извештаи во кои се содржани информации за коишто Кодексот предвидува дека треба да бидат составен дел на годишните извештаи.

VI. ЗАКЛУЧОЦИ

Овој Извештај е првиот од ваков вид што Берзата планира редовно да го подготвува во иднина со цел да се резимираат, охрабрат, коригираат или дури и да се критикуваат дел од практиките на корпоративно управување на котираните друштва и во којшто Берзата јавно ќе ги објави резултатите од своите континуирани напори за подобрување на културата на корпоративно управување на котираните друштва воопшто. Иако бројот на друштва кои ги исполнуваат критериумите за примена на Кодексот е релативно мал во споредба со вкупниот број на котираните друштва (28 од 91), сепак Берзата препознава солидна основа на информации како за изработка на своите анализи за корпоративно управување, така и за трасирање на патека која води кон подобри перформанси на котираните друштва.

Овој Извештај дава општа слика за преовладувачките практики на корпоративно управување на котираните друштва кои се должни да известат за примена на Кодексот, а со посочување на најдобрите практики, Извештајот ќе се даде поттик за подобрување на корпоративното управување на ниво на индивидуално друштво.

Податоците за овој Извештај се собрани од котираните друштва преку нивните одговори на Прашалникот „примени или појасни зошто не си применил„ (SEQ) и Прашалникот за корпоративно управување (GIQ) коишто се составен дел од Кодексот и коишто котираните друштва ги објавија на СЕИ-НЕТ. При анализата на одговорите, користена е проценката што самите друштва ја наведуваат за нивната усогласеност со конкретните одредби од Кодексот.

Извештајот содржи информации за нивото на усогласеност со делови од Кодексот и различните одредби од истите. Како што беше очекувано, нивото на усогласеност варира од одредба до одредба, бидејќи некои од практиките содржани во Кодексот се нови за окружувањето во кое работат друштвата, но генерално, просечното ниво на усогласеност на друштвата со одредбите од Кодексот изнесува 76%. Ова е добар резултат за првата година по воведувањето на овој Кодекс и ја покажува позитивната реакција на повеќето друштва кон обврската за известување за примена на Кодексот. Како што е веќе објаснето погоре, информациите за нивото на усогласеност со Кодексот во овој Извештај се однесуваат збирно за сите котираните друштва коишто известуваат за примената на Кодексот. Секое заинтересирано лице може да направи детална анализа на нивото на усогласеност на конкретно друштво, преку подетална анализа на прашалниците што тоа друштво ги има одговорено и коишто се објавени преку СЕИ-НЕТ на интернет страницата на Берзата.

Притоа, доколку се разгледуваат информациите добиени од друштвата од аспект на вид на друштво, видно е дека кај банките стапката на усогласеност со Кодексот е повисока во однос на останатите котираните друштва, што произлегува од фактот дека банките, согласно Законот за банки, имаат низа дополнителни нормативни барања што произлегуваат од правилата за корпоративно управување пропишани од Советот на Народната банка, во согласност со меѓународните стандарди. Оттука, може да се констатира дека за подобрување на корпоративното управување кај останатите друштва постои потребата од дорегулирање на оваа проблематика и во Законот за трговските друштва.

Ако се погледне подетално, евидентно е различно ниво на усогласеност помеѓу различните делови од Кодексот, што делумно може да се објасни со тоа дали постојат слични одредби во важечката законска регулатива или во Правилата за котација на Берзата со одредбите предвидени во Кодексот. Онаму каде што постојат такви слични

одредби, како на пример во Делот 1 (88% на усогласеност) и Делот 4 (94% на усогласеност), коишто опфаќаат прашања што се регулирани со закон, нивоата на усогласеност се генерално повисоки од деловите каде што има релативно малку постоечки барања или стандарди во законите, како на пр. како Делот 2 (68% на усогласеност) и Делот 3 (73% на усогласеност).

Исто така, овие разлики може да бидат резултат и на бројот на прашања во Прашалникот за секој од деловите на Кодексот. Така на пример, за Делот 2 во Прашалникот се содржани 34 прашања, додека за Делот 4 се содржани само 4 прашања, што е релативно мал број на прашања во споредба со поголемиот број прашања за Делот 2 или за некои другите делови од Кодексот.

Разликите во нивоата на усогласеност со деловите на Кодексот се рефлектираат и во нивоата на усогласеност со поединечните одредби. Евидентирани се осум одредби кои имаат 100% стапки на усогласеност, од кои две се во Делот 1, една е во Делот 2, една е во Делот 3, две се во Делот 4 и две во Делот 7. Од друга страна, петте најниските стапки на усогласеност се движеа од 19% до 33% и сите се во Делот 2 од Кодексот.

Со оглед на тоа што овој извештај се однесува на првата година во која од котираните друштва се бараше да го применуваат Кодексот, којшто пак содржи многу препорачани практики кои не беа опфатени во важечката законска регулатива или во претходниот Кодекс, очекувано е стапките на усогласеност за некои одредби да бидат пониски отколку што би биле кога Кодексот би постоел и би се применувал веќе неколку години. Од друга страна, релативно значителниот број одговори на котираните друштва дека некои одредби ќе ги применуваат во иднина, даваат позитивен сигнал дека стапките на усогласеност во идните извештаи ќе достигнат повисоки проценти и ќе покажат подобрувања во корпоративното управување на котираните друштва.

Имајќи го сето ова предвид, нема да претераме ако заклучиме дека оваа година просечната стапка на усогласеност од 76% е охрабрувачка и таквиот факт особено нè радува.

Ги охрабруваме котираните друштва да продолжат да го надградуваат овој ветувачки почеток и се надеваме дека во идните Мониторинг извештаи ќе може да се прикажат понатамошни подобрувања во нивното корпоративно управување. Веруваме дека заедно со друштвата и сите други засегнати страни ќе изградиме добри практики и ќе придонесеме за понатамошен развој на корпоративното управување. Доброто корпоративно управување не само што создава вредност за самите друштва, туку игра клучна улога во заштитата на инвеститорите и придонесува за развој на акционерството воопшто. Очекуваме дека идните Мониторинг извештаи ќе бележат дополнителен напредок, дека котираните друштва ќе применуваат подобри практики на корпоративно управување преку коишто ќе постигнат повисоко ниво на усогласеност со Кодексот и со тоа ќе го подобрат својот имиџ и ќе ја зголемат довербата на јавноста во нивното работење. Тоа сигурно ќе ја зголеми и нивната конкурентност и видливост на локално и регионално ниво, а на тој начин ќе се зголеми и бројот на инвеститори на нашиот пазар.

Прилог 1 Листа на котирани друштва коишто имаат обврска да известат за примена на Кодексот за корпоративно управување на Македонска берза АД Скопје за 2022 година

Согласно член 42-а од Правилата за котација акционерски друштва коишто имаат обврска да известат за примена на Кодексот во 2022 година, се следните:

Р.бр.	Друштво
1	Алкалоид АД Скопје
2	Гранит АД Скопје
3	Комерцијална Банка АД Скопје
4	Македонијатурист АД Скопје
5	Макпетрол АД Скопје
6	Макстил АД Скопје
7	НЛБ Банка АД Скопје
8	Стопанска банка АД Скопје
9	ТТК Банка АД Скопје
10	УНИ Банка АД Скопје
11	Стопанска банка АД Битола
12	ОКТА АД Скопје
13	ВВ Тиквеш АД Кавадарци
14	Витаминка АД Прилеп
15	ЗК Пелагонија АД Битола
16	Либерти АД Скопје
17	Македонски Телеком АД Скопје
18	Осигурување Македонија АД Скопје
19	Прилепска пиварница АД Прилеп
20	Раде Кончар - Апаратна техника АД Скопје
21	Реплек АД Скопје
22	Тетекс АД Тетово
23	Тутунски комбинат АД Прилеп
24	Фершпед АД Скопје
25	Хотели-Метропол АД Охрид
26	Цементарница УСЈЕ АД Скопје
27	Адинг АД Скопје
28	Централна кооперативна банка АД Скопје